

ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ

Α'

Ταξιδεύοντας στη θάλασσα του Αιγέα

ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Το Αιγαίο Πέλαγος είναι μια θάλασσα γεμάτη από μικρά και μεγάλα νησιά. Η περιοχή αυτή κατοικείται συνέχεια από τη Νεολιθική εποχή. Είναι ένας υδάτινος κόσμος που ενώνει την ηπειρωτική Ελλάδα με τη Μ. Ασία και την Κρήτη.

Τα νησιά του Αιγαίου πελάγους χωρίζονται σε ομάδες (νησιωτικά συμπλέγματα): τις Κυκλάδες, τα Δωδεκάνησα, τα νησιά του Αργοσαρωνικού, τα νησιά του Βορείου Αιγαίου, τις Σποράδες και άλλα μεμονωμένα νησιά. Τα ελληνικά νησιά

Αγαλαμπίδιο
αρχαίου
μουσικού.

αντιπροσωπεύουν το 19% της ελληνικής επικράτειας και ο πληθυσμός τους περίπου το 15%. Ο ελληνικός νησιωτικός χώρος αποτελεί μια περιοχή με ιδιαίτερα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, λόγω του χαρακτήρα και της γεωγραφικής απομόνωσής του.

Ο χάρτης των νησιών
του Αιγαίου.

- Φτιάξτε ένα πίνακα με τα κυριότερα νησιά του Αιγαίου. Συζητήστε με τους συμμαθητές σας σε ποιο θα θέλατε να ταξιδέψετε και γιατί.

Το φυσικό περιβάλλον των νησιών του Αιγαίου, τα ιστορικά τοπία, οι νησίδες και τα ερημονήσια καταγράφουν

τη γεωλογική και ιστορική πορεία του τόπου και παρέχουν πλούσιες μαρτυρίες για τα ιστορικά φαινόμενα και για το κλίμα, την πανίδα και τη χλωρίδα (γεωϊστορία). Τα απολιθώματα των ζώων και των φυτών του παρελθόντος είναι αδιάψευστα τεκμήρια του τεράστιου αρχείου της ζωής στη γη του Αιγέα.

Για χιλιάδες πουλιά τα νησιά του Αιγαίου αποτελούν ενδιάμεσο σταθμό στο μεγάλο μεταναστευτικό τους ταξίδι. Το μαζικό αυτό πέρασμα ήταν ανέκαθεν γνωστό στους νησιώτες και επηρέαζε εποχιακά τη διατροφή τους.

Εντυπωσιακά πουλιά που περνούν από το Αιγαίο είναι ο Ψαραετός, που τρέφεται αποκλειστικά με ψάρια, το Μαυροκιρκίνεζο, ένα μικρό μεταναστευτικό γεράκι, η Κιπρινοσουσουράδα, το Ποταμογλάρονο, ο Ποταμοσφυριχτής, ο Κοκκινοκεφαλός, κλπ.

Η ανοιχτή θάλασσα είναι βιότοπος για τα θαλασσοπούλια, όπως ο Μύχος, τα Βουτηχάρια, τα Γλαρόνια και ο Θαλασσοκόρακας.

Είναι αυτονόητο ότι η προστασία των βιοτόπων των νησιών είναι εξαιρετικής σημασίας για τα μεταναστευτικά πουλιά.

Τα Φοινικόπερα

είναι ένα από τα εντυπωσιακότερα είδη πουλιών των υγρότοπων του Αιγαίου. Αυτά ξεχειμωνιάζουν στην Κω, τη Σάμο, τη Λέσβο, τη Λήμνο και τη Νάξο. Στη λιμνοθάλασσα Αλυκή της Λήμνου έχει καταγραφεί η μεγαλύτερη συγγέντρωση Φοινικόπερων.

Όταν οι τρεις φίλοι μας επισκέφτηκαν το Άγιος Όρος, διάβασαν στα αρχεία της Μονής Μεγίστης Λαύρας, ότι τον 11ο αιώνα μ.Χ. μεγάλα σίφη από ακρίδες κατέστρεψαν τις καλλιέργειες στο νησί του Άι-Στράτη στο Βόρειο Αιγαίο. Η ολοκληρωτική, όμως, καταστροφή αποφεύχθηκε χάρη στην επέμβαση ενός πουλιού, της Σελευκίδας, που εξαφάνισε τις ακρίδες, και επειδή αυτό το θαύμα αποδόθηκε στον Άγιο Αθανάσιο, το πουλί αυτό, εύστοχα, ονομάστηκε Αγιοπούλι. Εννιακόσια χρόνια μετά την πρώτη αυτή «οικολογική» επιχείρηση στο Αιγαίο, η Σελευκίδα εξακολουθεί να το επισκέπτεται.

Νησιά του Αιγαίου

Monachus-monachus

Μια φώκια με το μικρό της.

Αλόνησος

Κοντά στην Αλόνησο βρίσκεται το θαλάσσιο πάρκο της φώκιας monachus-monachus.

Δελφίνια

Τα πανέμορφα αυτά θηλαστικά στολίζουν με την παρουσία τους τα γαλανά νερά του Αιγαίου.

Το Ελληνικό Σύνταγμα, στο άρθρο 24, αναφέρει την υποχρέωση του κράτους να πάρει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να προστατεύσει το περιβάλλον. Η αναδάσωση των καμένων δασών είναι υποχρεωτική, ενώ απαγορεύεται οποιαδήποτε αλλαγή στη χρήση δασικής έκτασης. Η ελληνική περιβαλλοντική πολιτική προσδιορίζεται επίσης από τους κανονισμούς και τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για το περιβάλλον, καθώς και από τις υποχρεώσεις της Ελλάδας προς τις διεθνείς συμφωνίες και συμβάσεις.

ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΗΣΟΥΜΕ

ΦΡΑΓΚΟΣΥΡΙΑΝΗ (Χασάπικο)

Μια φούντωση, μια φλόγα,
έχω μέσα στην καρδιά,
λες και μάγια μου 'χεις κάνει,
Φραγκοσυριανή γλυκιά.

Θά 'ρθω να σε ανταμώσω
πάλι στην ακρογιαλιά,
θά 'θελα να με χορτάσεις
όλο χάρδια και φιλιά.

Θα σε πάρω να γυρίσω
Φοίνικα, Παρακοπή
Γαλισά και Ντελαγκράτσια
και ας μου 'ρθει συγκοπή.

Στο Πατέλι, στο Νιχώρι
φίνα στην Αληθινή,
και στο Μπισκόπιο ρομάντζα,
γλυκιά μου Φραγκοσυριανή.

*Στίχοι-Μουσική:
Μάρκος Βαμβακάρης*

Η όμορφη Σύρα.

- Ποια παραδοσιακά τραγούδια τραγουδούν οι Έλληνες στην περιοχή σου;

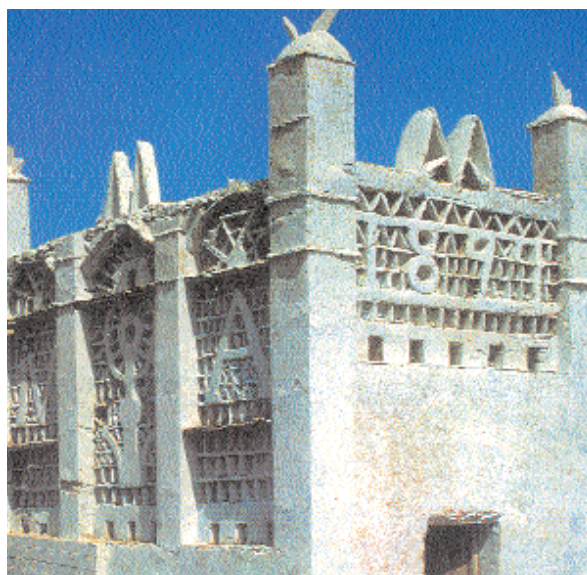
Μυρωδιές και χρώματα από το Αιγαίο.

Παραδοσιακή ενδυμασία από την Κάρπαθο.

Η γαλανόλευκη στολίζει εκκλησιάκι στο νησί του Πόρου.

Περιστερώνας στην Τήνο.

ΓΥΡΩ ΓΥΡΩ ΟΛΟΙ... ΚΑΙ ΣΤΗ ΜΕΣΗ ΟΙ ΚΥΚΛΑΔΕΣ

Σύμφωνα με τη μυθολογία, αυτά τα νησιά ονομάστηκαν Κυκλάδες, γιατί σχηματίζουν ένα κύκλο γύρω από τη Δήλο, το νησί του Απόλλωνα. Η Δήλος ήταν σημαντικό οικονομικό και θρησκευτικό κέντρο κατά την

αρχαιότητα. Γύρω στο 2500π.Χ., δημιουργήθηκαν μικρές κοινότητες στα νησιά Πάρο, Αντίπαρο, Σύρο, Αμοργό, Νάξο, Μήλο, Σέριφο, Θήρα ή Σαντορίνη, και σε άλλα αμέτρητα μικρά νησάκια.

Το ιερό του θεού Απόλλωνα στη Δήλο.

Τα λιοντάρια που ήταν αφιερωμένα στον θεό Απόλλωνα.

Ψηφιδωτά από τη Δήλο.

- Αν αγαπάτε την παραδοσιακή μουσική αναζητήστε και ακούστε δυο παραδοσιακά τραγούδια για τα όμορφα αυτά νησιά: 1. Θερμιώτικος, 2. Στου βοριά το μπαλκονάκι.

«ΣΑΝ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟ ΠΟΥ ΕΥΠΝΑ...»

Η ιστορία της Θήρας είναι δεμένη με την ιστορία του ηφαιστείου της. Γύρω στο 1.450 - 1.500 π.Χ., έγινε η πρώτη έκρηξη του ηφαιστείου που δεν άλλαξε μόνο το σχήμα του νησιού, αλλά και την ιστορία του τότε γνωστού αρχαίου κόσμου. Λέγεται πως τα κύματα που προκάλεσαν οι εκρήξεις, έφτασαν μέχρι τα βόρεια παράλια της Κρήτης, με αποτέλεσμα την καταστροφή του μινωικού πολιτισμού. Σκόνη πολύ

Ο κρατήρας του ηφαιστείου της Σαντορίνης.

σκέπασε όλη την περιοχή. Το σχήμα της Σαντορίνης από στρογγυλό έγινε μισοφέγγαρο και σκεπάστηκε από ηφαιστειακή στάχτη 30 έως 40 μέτρα πάχους. Οι εκρήξεις που ακολούθησαν μέχρι τον 3ο αιώνα κατάφεραν να αποκολλήσουν ένα ακόμη κομμάτι που σήμερα

ονομάζεται Θηρασία. Γύρω στον 2ο με 1ο αιώνα π.Χ. άρχισαν να εμφανίζονται τα ηφαιστειογενή νησάκια, παλαιά και νέα Καμένη.

Το παραδοσιακό χωριό της Οίας.

- Ουφ... φτάσαμε στην ψηλότερη κορφή της Σαντορίνης. Εδώ βρίσκεται το μοναστήρι του Προφήτη Ηλία, όπου στις 20 Ιουλίου γίνεται γραφικό πανηγύρι. Το παραδοσιακό χωριό της Οίας, είναι μοναδικής ομορφιάς.

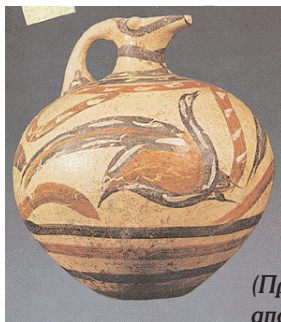
Μικρά σπίτια λαξεμένα στο μαλακό βράχο, άλλα λευκά κι άλλα χρωματισμένα με γαλάζιο ή ώχρα, νεοκλασικά αρχοντικά με αυλές, στενοί πλακόστρωτοι δρόμοι, συνθέτουν την ξεχωριστή εικόνα της.

Η θέα προς το πέλαγος είναι μοναδική. Ωραίες παραλίες για μπάνιο άλλες με μαύρη άμμο και άλλες με βότσαλα είναι το Καμάρι, η Αρμένη, το Αμμούδι, οι Μπαξέδες, η Περίσσα, ο Μονόλιθος, η Κόκκινη Παραλία κ.ά.

- Ποιο άλλο αρχαίο ηφαιστειο γνωρίζετε;
- Βρείτε στοιχεία για το πώς καταστράφηκε ο Μινωικός πολιτισμός και συζητήστε τα στην τάξη.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΘΗΡΑ

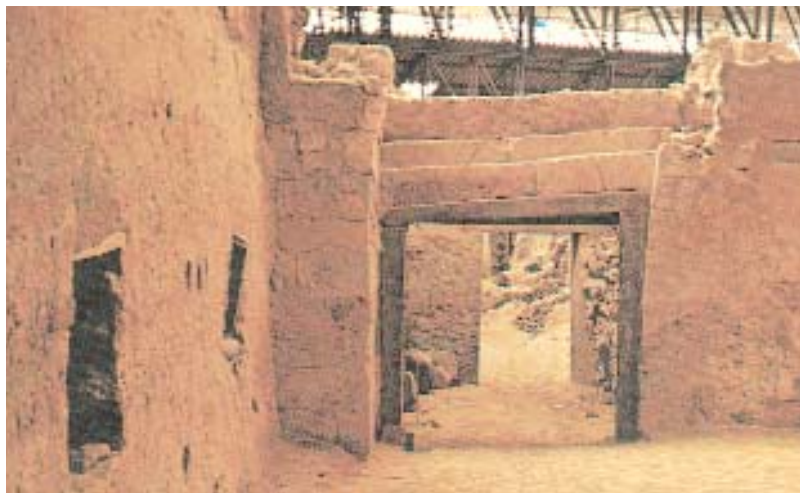
Στο χωριό Ακρωτήρι, 15 χλμ. από τα Φηρά (πρωτεύουσα της Σαντορίνης), μπορούμε να επισκεφτούμε το χώρο των ανασκαφών που έκανε ο καθηγητής Μαρινάτος το 1967. Εδώ υπάρχει ο προϊστορικός οικισμός που κατοικήθηκε στα 3.000 π.Χ. περίπου. Με τη μεγάλη έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης το 1.500 π.Χ., ο οικισμός καταστράφηκε.

ι, μετά τις ανασκαφές, βλέπουμε τα οφρα και τριώροφα σπίτια, καθώς και διάφορα αντικείμενα κι εργαλεία από την τότε καθημερινή ζωή.

(Πρόκους) Αγγείο από το Ακρωτήρι.

Σπίτια από τις ανασκαφές - Ακρωτήρι.

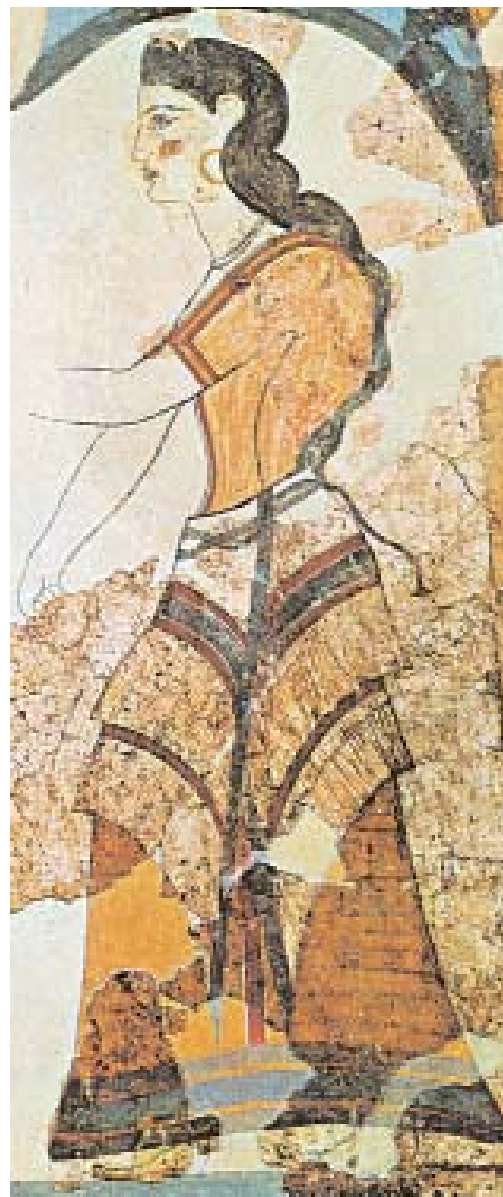
- Μπορείτε να παίξετε ένα παιχνίδι μνήμης εικόνων και χρωμάτων με τους γονείς και τους φίλους σας. Κλείστε τα μάτια, αφού παρατηρήσετε πρώτα καλά τις εικόνες και τα χρώματα στις τοιχογραφίες. Ποιος θα θυμηθεί με περισσότερες λεπτομέρειες τις εικόνες και τα χρώματα;

- Πώς ήταν ντυμένες οι γυναίκες στην αρχαία Σαντορίνη; Κάντε μια έρευνα για τη «μόδα» στην αρχαιότητα.

Αναπαράσταση της άνοιξης σε τοιχογραφία από την αρχαία Θήρα.

Τοιχογραφία που απεικονίζει Θηραία γυναίκα.

ΤΟΛΜΗΡΟΙ ΝΑΥΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΨΑΡΑΔΕΣ

Ικανοί και τολμηροί ναυτικοί, οι Κυκλαδίτες έκαναν μακρινά ταξίδια για να ανταλλάξουν τα προϊόντα τους. Ανοίγοντας τα πανιά των караβιών τους, άνοιγαν και τους πνευματικούς τους ορίζοντες, κατά την επαφή που είχαν με άλλους πολιτισμούς.

Πάπυροι, λεπτομέρεια τοιχογραφίας.

Ταξίδευαν στην Παλαιστίνη για να αγοράσουν πορφύρα, ένα πολύτιμο πέτρωμα από το οποίο παράγεται το κόκκινο πορφυρό χρώμα.

Στην Κύπρο, αγόραζαν χαλκό και πουλούσαν το λάδι και τα αγγεία τους. Από την κοντινή Μήλο αγόραζαν οψιδιανό, το μαύρο αστραφτερό κοφτερό μέταλλο για να κατασκευάζουν τα εργαλεία τους.

Από την Αίγυπτο, έφεραν την τέχνη της τοιχογραφίας. Τα πλοία τους, που τα βλέπουμε στην τοιχογραφία της Νηοπομπής, ήταν ελαφρά ισιοφόρα με κωπηλάτες και πηδαλιούχο.

Στα γαλήνια νερά του Αιγαίου, οι Θηραίοι ψαράδες γέμιζαν πλουσιοπάροχα τα δίχτυα τους με γόπες, μπαρμπούνια, πεταλίδες και αχινούς.

Η τοιχογραφία του ψαρά είναι η πρώτη που έφτασε ακέραια ως τις μέρες μας.

**- Τι σημαίνει η λέξη «νηοπομπή»;
Χρησιμοποίησε το λεξικό σου.**

Η τοιχογραφία της νηοπομπής.

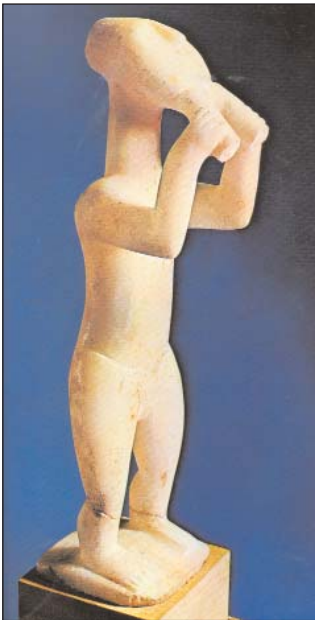
Ο ψαράς της Θήρας.

ΠΕΤΡΙΝΑ ΧΑΜΟΓΕΛΑ

Το σώμα του αγάλματος δεν βρέθηκε ποτέ. Το χαμόγελο με τη γαλήνια έκφραση, έκανε αυτό το κεφάλι διάσημο. Τα χαρακτηριστικά του προσώπου του, μαλλιά, μάτια, στόμα, φρύδια, ήταν ζωγραφισμένα, όπως και σε όλες τις μορφές των αγαλμάτων και των ειδωλίων. Το χρώμα το έσβησε ο χρόνος. Το πρόσωπό του ήταν και αυτό ζωγραφισμένο με σχέδια.

«Τι κεφάλι τρομερό.
Άραγε χαμογελώ με χαμόγελο πικρό;
Ίσως και να τραγουδώ.
Είμαι από την Αμοργό.
Ειδώλιο πρωτοκυκλαδικό
τρεις χιλιάδες χρόνια πριν από το Χριστό».

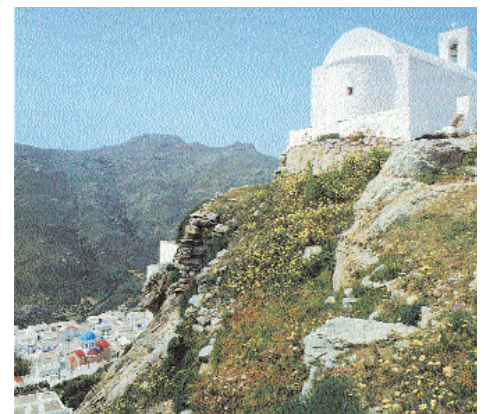
Αγαλματίδιο αρχαίου μουσικού που βρέθηκε στην Αμοργό.

- Παιδιά, το γραφικό νησί της Σερίφου καταλήγει σε μια ατέλειωτη σειρά από βράχους που σχηματίζουν πολλούς όρμους. Αυτά τα παράξενα σχήματα των βράχων θυμίζουν ανθρώπινες φιγούρες που ζωντανεύουν μύθους που μάθαμε στη Μυθοχώρα. Το μύθο της Δανάης, του Περσέα, της Μέδουσας. Στην ανατολική πλευρά, του νησιού, ξεκινά μεγάλη αμμουδιά που απλώνεται σε σχήμα πετάλου.

- Βάλε κι εσύ την τέχνη σου τώρα και προσπάθησε να μιμηθείς τους κυκλαδίτες καλλιτέχνες. Πάρε πηλό και προσπάθησε να φτιάξεις τον μουσικό. Μετά κάθισε, κλείσε τα μάτια σου και άκουσε... τους ήχους της μουσικής του.

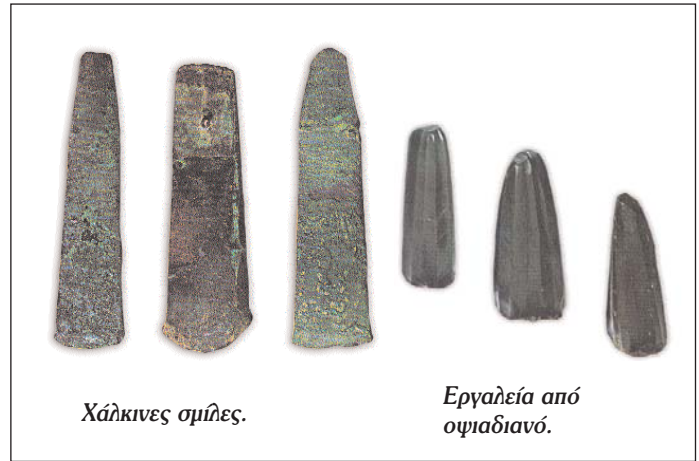
Στο μικρό νησί των Κυκλάδων, την Κέρο, ανακαλύφθηκαν μαρμάρινοι μουσικοί που τους τοποθετούσαν στους τάφους για να παρηγορούν με τη μουσική τους το νεκρό. Ο αρπιστής ή κιθαρωδός και ο αυλιτής που βλέπετε δίπλα είναι μόλις 22,5 εκατοστά, είναι όμως από τα ωραιότερα και πιο σπάνια ειδώλια που δημιούργησαν τα χρυσά χέρια των καλλιτεχνών.

Η Σέριφος.

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΟΥ ΚΑΝΟΥΝ ΘΑΥΜΑΤΑ

Η πέτρα, το ξύλο, το μέταλλο κι ένα ηφαιστειακό γυαλί, ο οφιδιανός της Μήλου, αποτελούσαν τα φυσικά υλικά για την κατασκευή των εργαλείων. Μαχαίρια, λεπίδες, σμίλες, σπάτουλες, λαμάκια, βελόνες, καρφιά κι αγκίστρια, ακόμη κι ένα χάλκινο μικρό τρυπάνι ανακαλύφθηκαν στους οικισμούς. Τα εργαλεία ήταν απλά και πρωτόγονα. Όμως, με αυτά τα εργαλεία οι κυκλαδίτες καλλιτέχνες δημιούργησαν έργα τέχνης που τα θαυμάζουμε ακόμη και σήμερα.

Χάλκινες σμίλες.

Εργαλεία από οφιδιανό.

Τα σπίτια των κυκλαδίων ήταν κατασκευασμένα από πέτρες, ξύλα και κόμμα. Οι κυκλαδίτες αγαπούσαν τα ταξίδια, το ψάρεμα, το κυνήγι, το καλό κρασί, τη μουσική και το τραγούδι.

Κυκλαδίτικο βάζο με μορφή αρκούδας ή σκαντζόχοιρου.

Οι κυκλαδίτες κατασκεύαζαν για προσωπική κυρίως χρήση τα τηγανόσχημα αγγεία (επιφάνεια που μοιάζει με τηγάνι). Τα είχαν χαράξει με διάφορα διακοσμητικά σχέδια. Η χρησιμότητά τους παραμένει και σήμερα ένα μυστήριο.

Η Πάρος.

- Παιδιά, τα σπίτια στην Πάρο είναι βαμμένα κάτασπρα, πλημμυρισμένα από βασιλικούς, γιασεμιά και αγιόκλημα. Ένας φαρδύς δρόμος οδηγεί στην εκκλησία Καταπολιανή ή Εκατονταφυλιανή. Είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου και το Δεκαπενταύγουστο γίνεται μεγάλη γιορτή με πυροτεχνήματα και τραγούδια της θάλασσας.

Η Πάρος διαθέτει μαγευτικές ακρογιαλιές και συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό επισκεπτών.

ΤΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Στα Δωδεκάνησα ανήκουν η Αστυπάλαια, η Κάλυμνος, η Κάρπαθος, η Κάσος, το Καστελόριζο, η Κως, οι Λειψοί, η Λέρος, η Νίσυρος, η Πάτμος, η Ρόδος, η Σύμη, η Τύλος και η Χάλκη. Κοντά σε αυτά τα νησιά υπάρχουν κι άλλα μικρότερα και πάρα πολλές άβραχονησίδες που είναι ακατοίκητες.

Άποψη από τη σημερινή πόλη της Ρόδου.

Η Κάλυμνος.

Η Χάλκη.

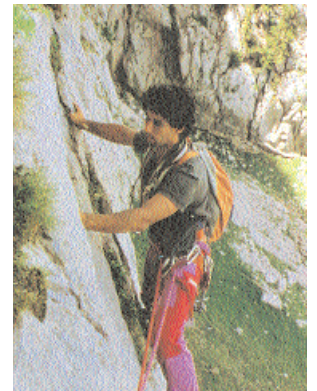
Χάλκη. Πήρε το όνομά της από τη χαλκουργία που είχε αναπτύξει κατά τους αρχαίους χρόνους. Στο νησί σώζονται ερείπια από τρεις ναούς του Απόλλωνα.

Σύμφωνα με το μύθο του Πίνδαρου, όταν ο Δίας νίκησε τους γίγαντες κι έγινε άρχοντας της

Γης, αποφάσισε να τη μοιράσει στους θεούς του Ολύμπου. Κατά τη διάρκεια της μοιρασιάς όμως, απουσίαζε ο θεός Ήλιος, ο οποίος παραπονέθηκε ότι τον ξέχασαν και ζήτησε από το Δία να του δώσει τη γη, που θα βγάλει μέσα από τη θάλασσα.

Πραγματικά, την ώρα που μιλούσε άρχισε σιγά-σιγά να βγαίνει από το βυθό της θάλασσας ένα νησί, που ήταν η Ρόδος. Έτσι, ο θεός Ήλιος, ευτυχισμένος έλουσε τη Ρόδο με τη δική του λάμψη.

- Παιδιά, η Κάλυμνος προσφέρει τις πιο ασφαλείς αναρρηχίσεις. Το κλίμα του νησιού είναι ιδανικό για το άθλημα αυτό όλο το χρόνο, γιατί είναι αρκετά σκιερό και με λίγες βροχές.

Η Κάρπαθος.

Κάρπαθος. Σύμφωνα με την παράδοση, οι πρώτοι κάτοικοι προέρχονταν από την Κρήτη. Άλλη εκδοχή, όμως, αναφέρει ως πρώτους κατοίκους τους Φοίνικες.

Η Κως.

Η Πάμος.

Το νησί της **Πάμου**, σύμφωνα με τη μυθολογία, πήρε το όνομα του από τον Ποσειδώνα που «πάτησε» στο νησί. Άλλοι, όμως, λένε ότι η λέξη Πάμος ή Πάτος προέρχεται από ένα βουνό στην Καρία της Μικράς Ασίας, στην οποία λατρευόταν η θεά Άρτεμις. Η θεά πήγαινε στο βουνό και εκεί συναντούσε τη Σελήνη. Η Σελήνη την παρακάλεσε να ανασύρει το νησί από το βυθό και εκείνη με τη βοήθεια του αδερφού της Απόλλωνα κατάφεραν να πείσουν τον Δία να το κάνει.

Η Αστυπάλαια.

Αστυπάλαια. Κατά τη μυθολογία η Αστυπάλαια και η Ευρώπη ήταν κόρες του Φοίνικα και της Περιμήδης. Κατ' άλλους, όμως, η ονομασία προέρχεται από τις λέξεις «άστυ» και «παλαιός», επειδή οι Δωριείς που ήρθαν στο νησί βρήκαν ένα παλιότερο οικισμό από τους Φοίνικες.

Η Νίσυρος.

Η **Νίσυρος**, σύμφωνα με τη μυθολογία, σχηματίστηκε στη διάρκεια του αγώνα των Τιτάνων με τους θεούς. Ο πύρινος Τιτάνας Πολυβότης προκάλεσε τόσο πολύ το θυμό του Ποσειδώνα, που ο θεός της θάλασσας έκοψε με την τριαινά του ένα κομμάτι από την Κω και το έριξε πάνω στον Πολυβότη. Το κομμάτι αυτό είναι η Νίσυρος.

- Δύο όμορφα παραδοσιακά τραγούδια έχουν μαγνητοφωνήσει για σας ο Στιβ, ο Αλέξανδρος και η Σοφία. Ακούστε τα και χορέψτε τα.

1. Μεσ του Αιγαίου τα νερά και 2. Τζιβαέρι.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΡΟΔΟΣ

Μαρμάρινο κεφάλι του Ήλιου, 2ος αιώνας π.Χ. Ρόδος, Αρχαιολογικό Μουσείο.

Επιτύμβια στήλη Ρόδιου πολεμιστή, 2ος αι. π.Χ. Ρόδος, Αρχαιολογικό Μουσείο.

Αγγείο από την Κάμιρο που απεικονίζει λιοντάρια και πουλιά.

Η αρχαία Κάμιρος.

Η ιστορία της Ρόδου ξεκινάει από τα προϊστορικά χρόνια και κυρίως τη μυκηναϊκή εποχή. Το 16ο π.Χ. αιώνα, ήρθαν στο νησί οι Κρήτες και το 15ο π.Χ. αιώνα οι Αχαιοί. Οι Δωριείς ήταν όμως αυτοί που έφεραν την ακμή στο νησί το 11ο αιώνα. Χώρισαν το νησί σε τρεις πόλεις - κράτη, τη Λίνδο, την Κάμιρο και την Ιαλυσό.

Οι πόλεις αυτές ανέπτυξαν τη ναυτιλία και το εμπόριο. Ίδρυσαν αποικίες στην Κάτω Ιταλία, τη Σικελία και στα παράλια της Μικράς Ασίας.

Οι τρεις μεγάλες πόλεις, Ιαλυσός, Κάμιρος και Λίνδος ίδρυσαν το 408 π.Χ. την πόλη της Ρόδου. Ένωσαν τις δυνάμεις τους στο εμπόριο και στις τέχνες με αποτέλεσμα το νησί να ακμάζει τον 4ο, 3ο και 2ο αιώνα π.Χ. Η Ρόδος έκοψε δικό της νόμισμα που κυκλοφορούσε σχεδόν σε όλη τη Μεσόγειο. Το 146 π.Χ. υπέγραψε συνθήκη με τη Ρώμη κι έτσι απέκτησε πολλά προνόμια. Στη Ρόδο ο Απόστολος Παύλος δίδαξε το χριστιανισμό.

Η αρχαία Λίνδος.

Ο Κολοσσός της Ρόδου.

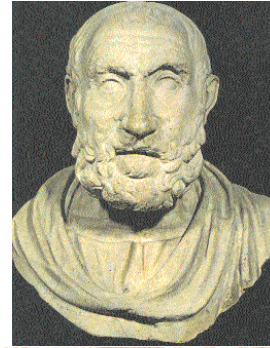
Ο Κολοσσός της Ρόδου ήταν ένα τεράστιο άγαλμα του Ηλίου, ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου. Το κατασκεύαζαν για 12 ολόκληρα χρόνια. Είχε ύψος πάνω από 30 μέτρα και το είχαν στήσει πιθανόν στην είσοδο του λιμανιού της Ρόδου. Το 225 π.Χ., το άγαλμα έπεσε στη θάλασσα ίσως από κάποιο φοβερό σεισμό. Το 657 μ.Χ., οι Σαρακηνοί κατέκτησαν το νησί, κομμάτιασαν το άγαλμα και το πούλησαν ως μέταλλο.

- Σε τι λέτε να χρησιμοποιε το αγγείο από την Κάμυρο;

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΗ

Στην Κω γεννήθηκε το 460 π.Χ. ο μεγάλος ιατρός Ιπποκράτης. Σύμφωνα με την παράδοση δίδασκε και θεράπευε σε ιερό κάτω από τη σκιά του πλατάνου που φέρει τ' όνομά του. Ο Ιπποκράτης αναζήτησε τις φυσικές αιτίες των ασθενειών και άσκησε κριτική στους «τσαρλατάνους» της εποχής που μιλούσαν για θεόσταλτες αρρώστειες και θαύματα.

Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Κω.

«... οι άνθρωποι πρέπει να γνωρίζουν ότι η μοναδική πηγή από όπου προέρχονται οι ηδονές και οι χαρές μας, τα γέλια και τα αστεία είναι ο εγκέφαλος. Το ίδιο και οι λύπες και οι στενοχώριες, οι βαρυθυμίες και τα κλάματα. Χάρης σ' αυτόν σκεφτόμαστε, βλέπουμε, ακούμε, και ξεχωρίζουμε το άσχημο από το όμορφο, το κακό από το καλό, το ευχάριστο από το δυσάρεστο... Ο εγκέφαλος είναι η αιτία που τρελαινόμαστε και παραφρονούμε...»

Ιπποκράτης, «Περί ιερής νόσου».

- Μπορείτε να βρείτε πληροφορίες για την αρχαία Ιατρική και για τη χρήση των βοτάνων;
- Χρησιμοποιείτε στο σπίτι σας βότανα; Κάντε μια λίστα από αυτά.

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΟΝ ΑΡΓΟΣΑΡΩΝΙΚΟ

Νόμισμα της Αίγινας.

Η Αίγινα είναι ένα νησί με πλούσια ιστορία. Στην αρχαιότητα ανέπτυξε μεγάλη εμπορική και ναυτική δραστηριότητα. Ίδρυσε αποικίες κι έκοψε πρώτη από όλες τις ελληνικές πόλεις δικά της νομίσματα. Η ακμή της, όμως,

περιορίστηκε μετά τους Περσικούς Πολέμους.

Ο ναός της Αφαιάς στην Αίγινα.

Ο περιηγητής Πausanias μάς λέει ότι η νύμφη Αίγινα ήταν κόρη του ποταμού Ασωπού και αδερφή της Σαλαμίνας. Το νησί πρωτοκατοικήθηκε στη Νεολιθική εποχή. Βρέθηκαν λίθινα εργαλεία και αρκετά αγγεία στους συνοικισμούς που ίδρυσαν πρώην κάτοικοι της Πελοποννήσου.

Οι Δρύοπες ίδρυσαν στην Αίγινα ένα νέο οικισμό και λέγεται ότι εισήγαγαν τη λατρεία του Ελλάνιου Δία στη νότια Ελλάδα.

Στο υψηλότερο σημείο του νησιού (530 μ.) βρίσκονται τα ερείπια του ναού του Ελλανίου Δία. Στο νησί υπάρχουν και άλλα αρχαιολογικά ευρήματα, όπως ο περίφημος ναός της Αθηνάς Αφαιάς και τα ερείπια του ναού του Απόλλωνα (6ος αι. π.Χ.). Επίσης, τον 6ο αιώνα κατασκευάστηκε και η περίφημη μαρμάρινη Σφίγγα που σώζεται μέχρι σήμερα.

Η Αίγινα εξελίχθηκε σε ισχυρό οικονομικό και εμπορικό κέντρο της Ελλάδας και διακρίθηκε για την κεραμική της τέχνη. Όταν στις αρχές του 5ου αιώνα π.Χ. οι Πέρσες έπλευσαν στο Αιγαίο η Αίγινα συμμαχούσε μαζί τους για να μην διακοπούν οι εμπορικές σχέσεις της με τα λιμάνια της Μικράς Ασίας. Η ακμή της Αίγινας περιορίστηκε όταν υπερίσχυσαν στις θάλασσες οι Αθηναίοι. Κατά τον πρώτο χρόνο του Πελοποννησιακού πολέμου οι Αιγινίτες, σύμμαχοι της Σπάρτης, δέχτηκαν επίθεση από τις αθηναϊκές τριήρεις. Μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου η Αίγινα πέρασε αρχικά στην Αχαϊκή και αργότερα στην Αιτωλική Συμπολιτεία. Το 210 π.Χ. πουλήθηκε για 30 τάλαντα στο βασιλιά της Περγάμου Άππαλο Α΄.

- Γιατί λέτε οι Αιγινίτες να προτίμησαν την παράσταση της χελώνας στο νόμισμά τους;

Ο Πόρος σήμερα.

Στο νησί του Πόρου λέγεται ότι γεννήθηκε ο Θησεύς. Το νησί γνώρισε τη μεγαλύτερη ανάπτυξή του τον 7ο αι. π.Χ. Αποτελούσε το κέντρο της Αμφικιονίας της Καλαυρείας, μιας ένωσης επτά πόλεων.

Ο Θησεύς.

Η Ύδρα.

Το νησί των Σπετσών πρωτοκατοικήθηκε στην Εποχή του Χαλκού.

Άλλα νησιά του Αργοσαρωνικού είναι οι Σπέτσες, η Ύδρα και η Σαλαμίνα. Η Σαλαμίνα ήταν πατρίδα ομηρικών ηρώων, που πήραν μέρος στον Τρωικό Πόλεμο. Άκμασε τον 6ο αιώνα, αναπτύσσοντας το εμπόριο και τη ναυτιλία. Το μεγαλύτερο γεγονός της ιστορίας της ήταν η ναυμαχία που έγινε στα νερά της (480 π.Χ.) στα οποία οι Έλληνες νίκησαν τους Πέρσες.

Η Σαλαμίνα.

- Σε ποιο άλλο κεφάλαιο μιλήσαμε για τη ναυμαχία της Σαλαμίνας;
- Σε τι λέτε να χρησιμοποιήσετε το αγγείο από την Αγία Μαρίνα Σπετσών;

ΝΗΣΙΑ ΜΕΓΑΛΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ

Ο πρώτος ιδρυτής και βασιλιάς της Λέσβου ήταν ο Μακαρεύς. Ίσως γι' αυτό ο Όμηρος ονομάζει τη Λέσβο «Μακαρία». Ο Μακαρεύς είχε πέντε κόρες. Τη Μυτιλήνη, την Ίσσα, την Άνθισσα, τη Μήθυνα και την Αρίσβη, οι οποίες έδωσαν αντίστοιχα τα ονόματά τους στις πέντε πρώτες πόλεις τους νησιού.

Η Λέσβος.

Στην Ερεσό τον 7ο αιώνα, γεννήθηκε η μεγάλη εκπρόσωπος της λυρικής ποίησης, Σαπφώ. Στη Μυτιλήνη είχε ιδρύσει σχολή όπου νέες κοπέλες από όλη την Ελλάδα μάθαιναν μουσική, τραγούδι και χορό. Ο Πλάτων την αποκάλεσε 10η μούσα.

Η Σαπφώ, μεγάλη ποιήτρια της αρχαιότητας.

«Ο όμορφος είναι όμορφος όσο μπροστά σου στέκει, μα ο καλός είναι όμορφος και αργότερα και πάντα».

Σαπφώ, Βιβλίο II, απ. 8.

Τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου γνώρισαν μεγάλη ακμή κατά τη διάρκεια των αρχαϊκών χρόνων. Τότε εμφανίζονται μεγάλες προσωπικότητες στα γράμματα, στις τέχνες και στην πολιτική. Στη Λέσβο αναπτύχθηκε η μουσική και η ποίηση (7ος-6ος αι. π.Χ.) με κυριότερους εκπροσώπους τη Σαπφώ, τον Αρίωνα, τον Τέρπανδο και τον Αλκαίο. Στη φιλοσοφία σπουδαίος υπήρξε ο Πιπτακός. Γνωστή έμεινε η φράση του «η συγγνώμη είναι καλύτερη από την τιμωρία».

Μεγάλη ιστορία έχει και το νησί της Χίου. Το νησί κατοικείται ήδη από το 6.000 π.Χ. Λέγεται ότι εκεί γεννήθηκε ο μεγάλος ποιητής Όμηρος.

Η γεωγραφική θέση του νησιού μεταξύ Εύξεινου Πόντου και Μεσογείου το έκανε κυρίαρχο στη θάλασσα, ενώ οι κάτοικοί του ίδρυσαν πόλεις και εμπορικούς σταθμούς μέχρι και την Αίγυπτο (Ναύκρατη). Η Χίος συμμετείχε στην επανάσταση των Ιωνικών πόλεων εναντίον των Περσών απ' όπου οι Έλληνες βγήκαν νικημένοι...

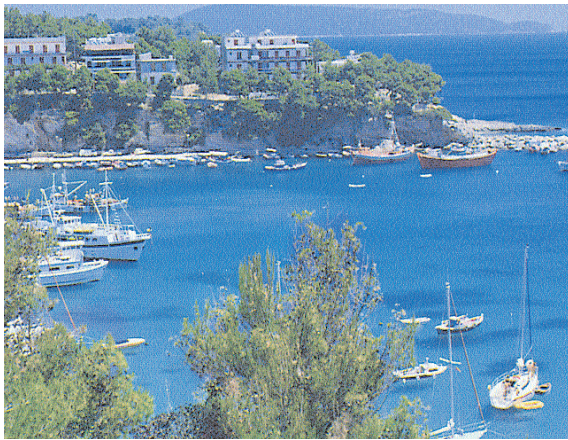
Το νησί της Χίου.

- «Η συγγνώμη είναι καλύτερη από την τιμωρία». Ψάξε και βρες πότε και σε ποιον είπε τούτη τη φράση ο Πιπτακός.

**- Τι θέλει να μας πει το ποίημα της Σαπφούς;
- Βρείτε περισσότερα στοιχεία για την Ιωνική επανάσταση και παρουσιάστε τα στην τάξη.**

ΜΠΑΛΚΟΝΙ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Κατά τον 11ο αιώνα στις Σποράδες εγκαταστάθηκαν οι Δόλοπες, που προκάλεσαν κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές. Με την εγκατάσταση μεταναστών από την Εύβοια τον 8ο αιώνα π.Χ., άρχισε το εξαγωγικό εμπόριο. Όλα τα νησιά πήραν μέρος στους Περσικούς πολέμους και εντάχθηκαν μετά το τέλος τους στην Α' Αθηναϊκή Συμμαχία. Τον 1ο αιώνα π.Χ. τα νησιά έγιναν ρωμαϊκά.

Η Αλόνησος.

Η **Αλόνησος** πρωτοκατοικήθηκε από τη Μέση Παλαιολιθική Εποχή (100.000 - 33.000 π.Χ.), ενώ μεγάλη ακμή παρουσίασε κατά την Πρωτοελλαδική Εποχή (2.800 - 2.000 π.Χ.). Τότε, τα νησιά γνώρισαν μεγάλη ακμή, η οποία συνεχίστηκε και κατά την Μυκηναϊκή Εποχή.

Monachus-monachus.

Η Σκιάθος.

Η **Σκιάθος** πρωτοκατοικήθηκε τη Νεολιθική εποχή. Στις αρχές του 8ου αιώνα π.Χ. εγκαταστάθηκαν Ευβοείς. Σημαντικό ρόλο έπαιξε στους Περσικούς πολέμους. Συντάχθηκε στην Α' Αθηναϊκή Συμμαχία και κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο ήταν άλλοτε στο πλευρό της Αθήνας και άλλοτε στο πλευρό της Σπάρτης. Κατακτήθηκε από το Φίλιππο τον Ε' και το 146 π.Χ. έπεσε στα χέρια των Ρωμαίων.

Η Σκύρος.

- Σε ποιο άλλο κεφάλαιο μιλήσαμε για τους Περσικούς Πολέμους;

ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ

Β'

Ταξιδεύοντας στη θάλασσα του Αιγέα

ΣΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΧΡΟΝΙΑ

ΤΑ ΦΡΑΓΚΙΚΑ ΚΑΣΤΕΛΙΑ

Η Σαντορίνη και μπροστά της το νησί Νέα Καμένη με το ηφαίστειο.

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1204 μ.Χ. από τους Σταυροφόρους τα περισσότερα νησιά του Αιγαίου περνούν στην κατοχή των Φράγκων. Η Θήρα γίνεται έδρα μιας από τις τέσσερις λατινικές επισκοπές του δουκάτου της Νάξου. Στα χρόνια αυτά της Φραγκοκρατίας το νησί πήρε το όνομα «Σαντορίνη» από μια εκκλησιούλα αφιερωμένη στην Αγία Ειρήνη (Santa Eirini).

Χάρτης της Σαντορίνης επί ενετοκρατίας.

Μαγευτικό ηλιοβασίλεμα με θέα το Αιγαίο.

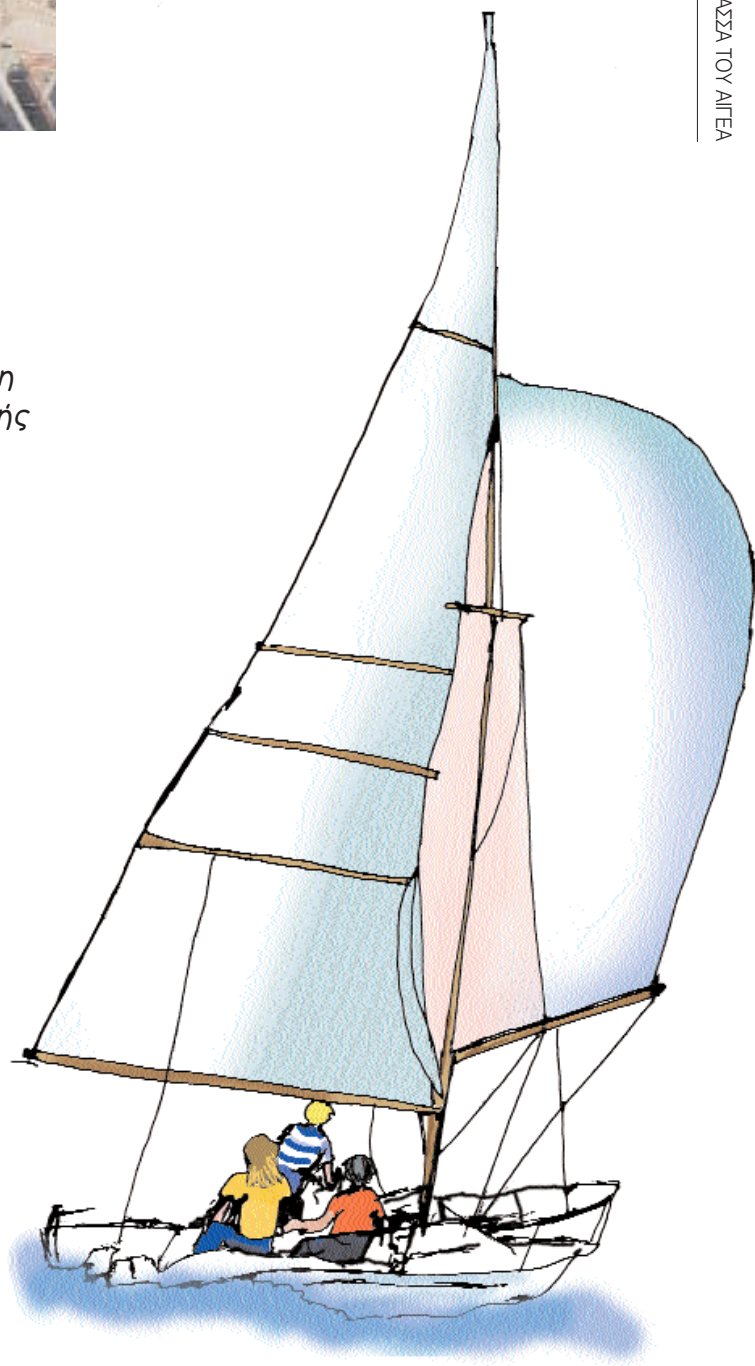
- Μπορείτε να διαβάσετε τα ονόματα των διάφορων θέσεων πάνω στον ενετικό χάρτη; Έπειτα σημειώστε τα με τα ελληνικά τους ονόματα στο τετράδιό σας.

- Παιδιά, τίποτα δεν μπορούσε να μας προετοιμάσει για το σπάνιο θέαμα που αντικρίσαμε όταν επισκεφθήκαμε τη Σαντορίνη.

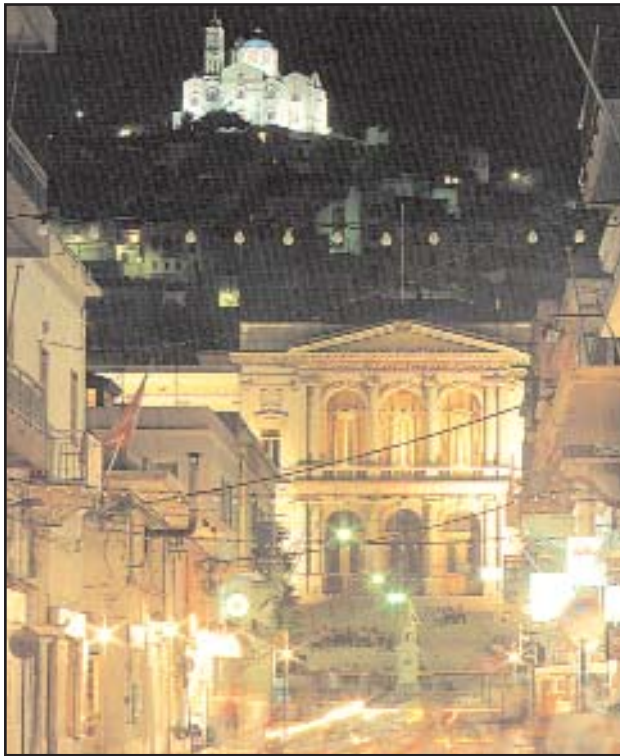
Το «μαύρο μαργαριτάρι του Αιγαίου», όπως τη λένε, μάς καλωσόρισε σε έναν κόσμο μοναδικής ομορφιάς. Μόλις φτάσαμε στη Σαντορίνη, επισκεφθήκαμε τα Φηρά, την πρωτεύουσα του νησιού, από όπου απολαύσαμε τη θέα του καταγάλανου Αιγαίου. Στη Σαντορίνη επισκεφθήκαμε πολλά κάστρα, εκκλησίες και μοναστήρια, που χτίστηκαν σε διάφορες περιόδους και παρουσιάζουν δείγματα από διαφορετικούς πολιτισμούς που άνθησαν στο νησί.

Τα χρόνια αυτά η Σαντορίνη ήταν γεμάτη από καστέλια και γουλάδες. Τα καστέλια ήταν ολόκληρα οχυρωμένα χωριά. Εδώ έρχονταν οι κάτοικοι του νησιού για να γλιτώσουν από τις επιδρομές των πειρατών. Έξω από την κεντρική πύλη του κάθε καστελίου είναι χτισμένη μια εκκλησία αφιερωμένη στην Αγία Θεοδοσία, προστάτιδα των καστελιών. Οι γουλάδες ήταν μικρότερα φρουριακά κτίσματα. Ήταν χώροι κατοικίας και αποθήκευσης, ακόμη και καταφύγια κατά τη διάρκεια των πειρατικών επιθέσεων.

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΩΝ ΑΝΕΜΟΜΥΛΩΝ

Ανεμόμυλοι υπήρχαν τον 15ο και 16ο αιώνα στα νησιά Νάξο, Μύκονο, Σύρο και Τήνο. Στα τέλη του 19ου αιώνα φαίνεται πως στις Κυκλάδες υπήρχαν παρά πολλοί ανεμόμυλοι. Οι ιδιοκτήτες τους ήταν πλούσιοι Έλληνες ή Φράγκοι και τους ενοικίαζαν σε επαγγελματίες μυλωνάδες.

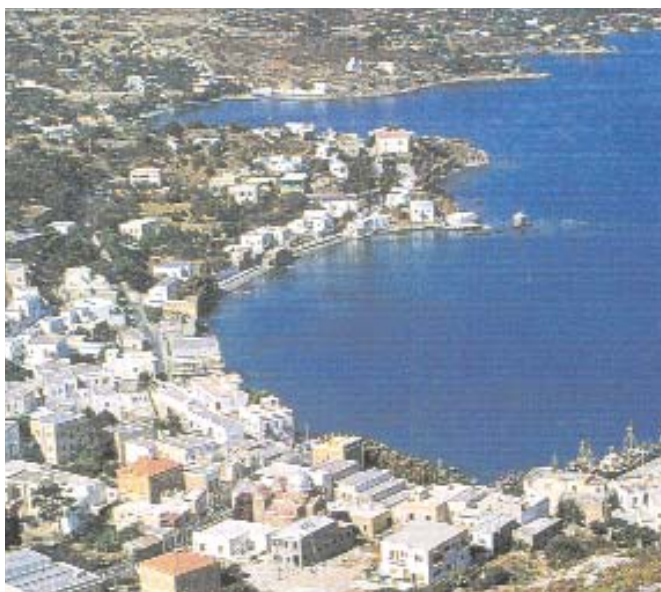

Η Σύρος.

*Ανεμόμυλος
στη Μύκονο.*

Ανεμόμυλοι στη Χίο.

Η Αγία Μαρίνα είναι το κέντρο όλων των δραστηριοτήτων και των υπηρεσιών της Λέρου. Ακόμα και σήμερα παραμένει γραφικότητα με τα λευκά πυκνοχτισμένα σπιτάκια της και το Κάστρο της Παναγιάς να δεσπόζει στο λόφο Απιτύκι. Στο λιμάνι της υπάρχει το ρωμαϊκό φρούριο Μπρούζι και ο γραφικός φάρος.

Η Λέρος.

ΣΤΑ ΠΑΛΑΤΙΑ ΤΩΝ ΙΠΠΟΤΩΝ

Ο κήπος του Κάστρου των Μαγίστρων.

Το περίφημο «Κάστρο των Ιπποτών» στη Ρόδο.

Κατά τη Βυζαντινή περίοδο το νησί της Ρόδου το κατακτούν Άραβες και Σταυροφόροι. Αρχίζει να ακμάζει πάλι όταν το κατέλαβαν οι Ιππότες του Τάγματος του Αγίου Ιωάννη το 1309 μ.Χ., χτίζοντας την περίφημη μεσαιωνική πόλη με τα υπέροχα κτίρια. Με τις επιθέσεις, όμως, του Σουλτάνου της Αιγύπτου το 1440 και του Μωάμεθ το 1480, οι Ιππότες εγκαταλείπουν το νησί.

- Ο Στηβ, η Σοφία και ο Αλέξανδρος επισκέφθηκαν το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου και ενθουσιάστηκαν με ό,τι είδαν.

- Παιδιά, το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου, είναι ένα ορθογώνιο κτίριο με μια μεγάλη αυλή στο κέντρο. Κτισμένο στο βορειοδυτικό σημείο της μεσαιωνικής πόλης, δεσπόζει πάνω από αυτή. Χτίστηκε γύρω στο 1350 και χρησίμευε σαν κατοικία των Μεγάλων Μαγίστρων, αλλά και για τις συνεδριάσεις των αρχηγών του τάγματος. Το εσωτερικό του εντυπωσιάζει με την πολυτέλεια και τον πλούτο του. Ελληνικά μωσαϊκά στο δάπεδο, υπέροχες τοιχογραφίες, τζάμια από καθαρό αλάβαστρο, πολυέλαιοι, τεράστιοι καθρέπτες και άλλα διακοσμητικά στοιχεία συνθέτουν ένα σύνολο που σπάνια μπορεί να δει κανείς σήμερα.

- Αν ποτέ επισκεφθείτε ένα μεσαιωνικό κάστρο καταγράψτε τις εντυπώσεις σας.

Οι πειρατές ήταν ληστές της θάλασσας και συχνά δουλέμποροι, ατρόμητοι και άγριοι.

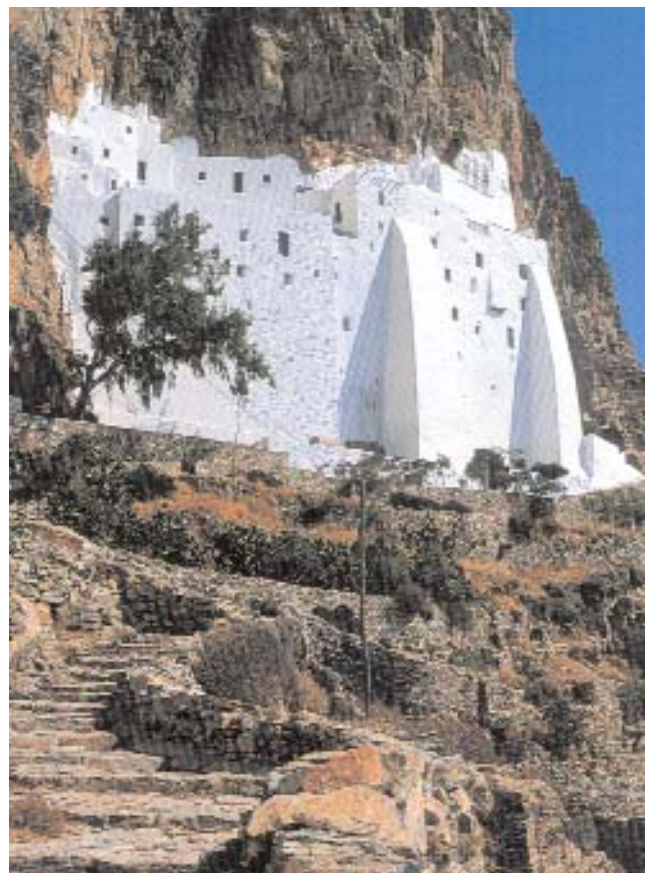
ΟΙ ΠΕΙΡΑΤΕΣ ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ

Δύο τρομεροί πειρατές ήταν οι Αρούζ και Χαϊρεντίν. Ονομάστηκαν Μπαρμπαρόσσα (κοκκινογέννηδες) γιατί είχαν κόκκινες γενειάδες. Ο Χαϊρεντίν έγινε κυβερνήτης στο Αλγέρι και δήλωσε υποταγή στους Τούρκους. Κατέλαβε πολλές αφρικανικές πόλεις, λεπλάτησε εμπορικά πλοία κι έκανε επιδρομές στα παράλια της Μεσογείου.

Τα νησιά των Σποράδων - όπως και όλα τα νησιά του Αιγαίου - κατά τη Βυζαντινή περίοδο γνώρισαν συνεχείς πειρατικές επιδρομές.

Την περίοδο της Φραγκοκρατίας ανήκαν στα αδέρφια Ανδρέα και Ιερεμία Γκίζι που τα κράτησαν ως το 1538 μ.Χ. Μετά τα κατέλαβαν οι Τούρκοι.

- Παιδιά, η Παναγία η Εικονίστρια είναι ο αγιότερος τόπος της Σκιάθου. Όλη η Εκκλησία είναι αγιογραφημένη, όμως ο καπνός από τα πολλά κεριά έχει προκαλέσει μεγάλες καταστροφές. Η εκκλησία του Χριστού στο Κάστρο ήταν η Μητρόπολη της μεσαιωνικής πόλης. Έχει αξιόλογες τοιχογραφίες και ωραίο ξυλόγλυπτο εικονοστάσι. Γι' αυτήν έγραψε ο Παπαδιαμάντης.

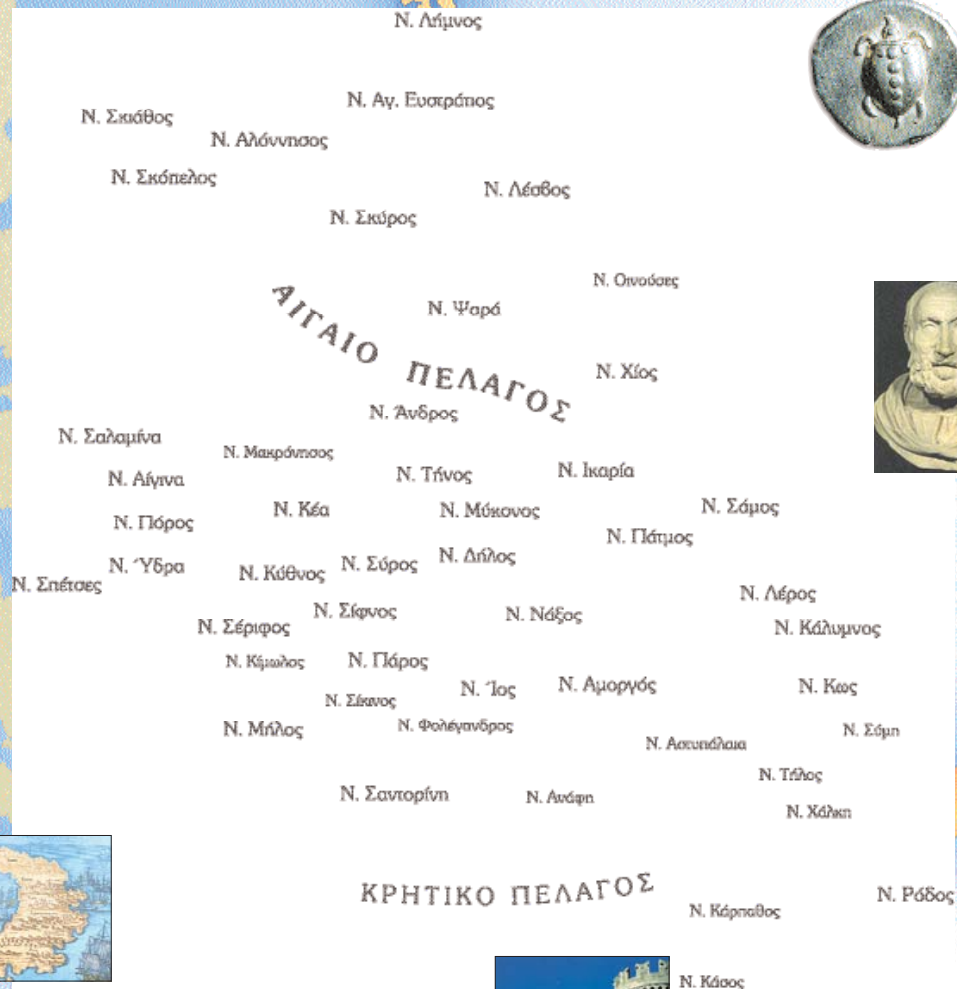
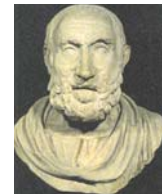
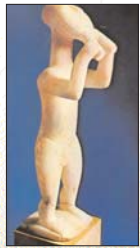

Το μοναστήρι της Παναγίας της Χοζοβιώτισσας στην Αμοργό.

- Στα Κατάπολα, κύριο λιμάνι της Αμοργού σήμερα, επισκεφθήκαμε την εκκλησία της Παναγίας Καταπολιανής, χτισμένη στο χώρο του ναού του Απόλλωνα. Η πρωτεύουσα του νησιού, Χώρα, με τα ασβεστωμένα σπίτια της, είναι χτισμένη γύρω από το βενετσιάνικο κάστρο που βρίσκεται στην κορυφή του λόφου.

- Αξίζει να επισκεφθείτε το Αρχαιολογικό Μουσείο με αξιόλογα ευρήματα από όλο το νησί. Βορειοανατολικά της Χώρας, χτισμένο σ' ένα βράχο, προβάλλει το βυζαντινό μοναστήρι της Παναγίας της Χοζοβιώτισσας, από τα σημαντικότερα μνημεία του είδους του.

ΠΕΡΠΑΤΩ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ... ΚΑΙ ΞΑΝΑΘΥΜΑΜΑΙ

- Παρατηρήστε το χάρτη με τα νησιά του Αιγαίου Πελάγους. Οι φωτογραφίες θα σας βοηθήσουν να θυμηθείτε και να συζητήσετε στην τάξη την ιστορία τους.